

VLAAMSE COMMISSIE ONROEREND ERFGOED

ADVIES VCOE 2018|029 VAN 17 MEI 2018

OVER DE VOORLOPIGE BESCHERMING ALS MONUMENT VAN WONING DERKS-LOWIE IN GENT, NAAR AANLEIDING VAN DE ADVIESVRAAG VAN MINISTER GEERT BOURGEOIS VAN 18 APRIL 2018

De Vlaamse Commissie Onroerend Erfgoed, rechtsgeldig samengesteld, brengt op 17 mei 2018 volgend advies uit:

1. De VCOE ontving op 18 april 2018 een adviesvraag van Geert Bourgeois, minister-president van de Vlaamse Regering en minister van Buitenlands Beleid en Onroerend Erfgoed, over de voorlopige bescherming als monument van de woning Derks-Lowie, gelegen Tinnenpotstraat 17 te Gent. De commissie spreekt zich in voorliggend advies uit over de documenten in het kader van de voorlopige bescherming, met name: (a) het ministerieel besluit tot voorlopige bescherming, (b) de fotoregistratie, (c) het afbakeningsplan en (d) het beschermingsvoorstel.
2. De commissie merkt op dat voorliggende bescherming kadert in de herinventarisatie van het naoorlogs bouwkundig erfgoed in Gent en als dusdanig is opgenomen op de beschermingskalender 2018. Omtrent dit beleidsthema zou aan de VCOE een nota worden overgemaakt die de selectie en het onderzoek verder duidt, en ook de geplande beschermingen motiveert.¹ De commissie heeft tot op heden geen nota ontvangen en vraagt deze alsnog te bezorgen.

Het inhoudelijk dossier voor woning Derks-Lowie verduidelijkt wel: “Voor de Gentse binnenstad werden panden geselecteerd voor bescherming op basis van een exhaustief literatuuronderzoek, overleg met de stedelijke Dienst Monumentenzorg en Architectuur en selectief veldwerk en archiefonderzoek. In deze selectie werden ook twee panden opgenomen van Marie-José Van Hee die dateren uit de onderzochte periode: de elektriciteitscabine Prinsenhof en de woning Derks-Lowie. Deze panden werden afgewogen binnen het volledige oeuvre van Marie-José Van Hee, dat zich vooral na de onderzochte periode situeert. Hieruit bleek dat beide gebouwen sleutelwerken zijn in haar oeuvre, waar haar typische architectuurbenadering voor het eerst tot uiting komt.”

De commissie erkent dat de woning Derks-Lowie nog net in de onderzochte periode (1945-1985) werd ontworpen, maar wijst er op dat het oeuvre van Marie-José Van Hee zich inderdaad vooral na 1985 situeert. Uit het inhoudelijk dossier blijkt ook dat de architectuur van Marie-José Van Hee aansluit bij stromingen die eerder in de laatste decennia van de 20ste eeuw tot uiting kwamen (Nieuwe Eenvoud, neorationalisme). Het is volgens de commissie daarom erg beperkend om voorliggende bescherming hoofdzakelijk binnen de periode 1945-1985 te kaderen. Aanvullend merkt de commissie op dat het oeuvre van de architecte op heden nog niet afgesloten is. Het meer recente werk van Van Hee getuigt overigens van een nog grotere maturiteit en architecturale kwaliteit. De commissie vraagt zich aldus af of nu reeds ‘sleutelwerken’ kunnen worden aangeduid. Dit is allerminst evident en lijkt zelf wat voorbarig.

3. Desalniettemin kan de commissie akkoord gaan met de bescherming van het werk van Marie-José Van Hee. De commissie ondersteunt artikel 1 van het ministerieel besluit dat de

¹ Zie <https://besluiten.onroerenderfgoed.be/besluiten/14562/bestanden/17808>, pag.4

bescherming van de woning Derks-Lowie als monument vastleg. Artikel 1 verwijst tevens naar het afbakeningsplan en de fotoregistratie die als bijlagen bij het beschermingsbesluit werden gevoegd.

4. Artikel 2 van het ministerieel besluit verwijst naar de architecturale waarde die de bescherming verantwoordt en beschrijft de aanwezige erfgoedkenmerken en erfgoedelementen die het te beschermen monument typeren. De commissie erkent de architecturale waarde van het pand, maar benadrukt dat het pand tevens een historische en stedenbouwkundige waarde vertegenwoordigt. Het pand heeft immers een waarde door de geslaagde inpassing in de straat en in de wijk. In die zin is het tevens een voorbeeld van 'integratiearchitectuur' en een uiting van de toenmalige hernieuwde aandacht voor binnenstedelijke architectuur. Het betekende een scharniermoment voor het stedelijk bouwen en stedelijk wonen in het algemeen en voor de herwaardering van het Prinsenhof in het bijzonder.

Deze historische en stedenbouwkundige component krijgt onvoldoende aandacht in het dossier. Het is voor de commissie essentieel dat dit verder wordt uitgewerkt.

Wat de beschrijving van de erfgoedkenmerken en –elementen van de tuin betreft, stelt de commissie vast dat een opsomming wordt gegeven van de aanwezige beplantingen. Deze hebben evenwel geen specifieke erfgoedwaarde. De commissie vraagt aldus volgende aanpassing: *“De tuin is geometrisch van aanleg en bestaat uit betontegels en enkele rechthoekige vakken voor beplanting, ~~overwegend bestaande uit bloeiende kruiden, heesters en enkele klimplanten, plaatselijk aangevuld met sierkeien.~~”*

5. De beheersdoelstellingen zijn opgenomen in artikel 3 van het beschermingsbesluit. De commissie kan deze grotendeels ondersteunen. In verband met doelstelling 1° merkt de commissie op dat de woning Derks-Lowie wordt gekenmerkt door een belangrijke relatie tussen woning en tuin (binnentuin als deel van de woning). De commissie vraagt daarom toe te voegen dat elke beheersdaad vraagt om een geïntegreerde en duurzame aanpak waarbij de impact op de volledige site met al z'n componenten wordt afgewogen.
6. Wat doelstelling 2° inzake de betonnen dekstenen betreft, is de commissie het oneens met het advies om deze af te dekken met inox kappen (hoewel dit geadviseerd werd door een medewerker van Van Hee). In het inhoudelijk dossier wordt terecht gesproken over het zintuiglijk materiaalgebruik van Van Hee. De tactiliteit van de materiaalkeuze en de dialoog tussen een strakke vormtaal en een verzachtende aanpak in materiaalgebruik vormen net de sterkte van haar architectuur. Opvallend voor woning Derks-Lowie is het gebruik van de geborstelde en gebroken witte bepleistering en van het licht uitgespoelde beton voor dorpels en dekstenen. Dit onderscheidt Van Hee van andere postmodernistische architecten die de strakke vormtaal ook combineren met strak materiaalgebruik. In die zin vindt de commissie het blinkende inox dat reeds werd aangebracht over een aantal dekstenen in zekere mate een verarming van haar architectuur. De commissie vraagt daarom deze beheersdoelstelling te schrappen.
7. Artikel 4 van het ministerieel besluit bevat de voorschriften voor instandhouding en onderhoud van het te beschermen monument. De commissie kan deze ondersteunen.
8. In artikel 5 van het beschermingsbesluit worden de toelatingsplichtige handelingen opgesomd. De commissie heeft hierbij geen bemerkingsen.
9. Op basis van bovenstaande argumentatie en opmerkingen geeft de commissie een voorwaardelijk gunstig advies voor de voorlopige bescherming als monument van woning Derks-

Lowie in Gent. De commissie vraagt:

- De historische en stedenbouwkundige waarde toe te kennen en deze verder uit te werken in het dossier;
- De opsomming van de aanwezige beplanting in de beschrijving van de tuin te schrappen;
- Beheersdoelstelling 1° uit te breiden en beheersdoelstelling 2° te schrappen.

Namens de Vlaamse Commissie Onroerend Erfgoed,

Michiel Deweydt
Voorzitter